

Juan Bautista Poggio Monteverde Kanári-szigeteki költő verskoszorúja Budavár 1686-os visszavételéről

Szilágyi István¹

1. Abstract

The reconquest of Castle of Buda (Budavár) on 2 September 1686, which meant the utter ruin of the „Turkish crescent” in Hungary, became a universal celebration of the Christian Europe. The information about the heroic struggle of the Hungarians and Hungary as the stronghold of Christianity got through to the remote continents and captivated the imagination of the writers and made them record the events.

The poet Juan Bautista Poggio Monteverde, who lived on one of the Canary Islands, surprised the Spanish readers with a volume „Sonnets about the noble heroes of Hungary and her illustrious events.”

He sang the events of a three-year old period of the victorious war of 1683-1697, when the Christian armies fought against the Turkish Empire. The poet set the reconquest of Buda in the focal point of the events between 1683–1686.

The paper introduces the piece of literature and intends to analyse the poems.

Keywords: Reconquest of Buda, military related poetry, Juan Bautista Poggio Monteverde

2. Bevezetés

Magyarország államiságának és nemzeti létének elmúlt több mint ezer évében kulturális, művészeti, tudományos, politikai, gazdasági, államszervező és hadi sikereinek következtében gyakran került a nemzetközi figyelem középpontjába. A keresztény világban a III. Calixtus pápa által 1456. június 29-én elrendelt déli harangszó, mely a híveket szólította imára a magyarországi kereszties seregek törökök feletti győzelméért, Hunyadi János 1456. július 22-i nándorfehérvári diadala után vált a kereszténység egyetemes hálaadásának és a győzelmi megemlékezésnek a jelképévé. Jelleében és jelentőségében, a kereszténység és a magyarság életében, történelmében hasonló eseményt jelentett Budavár 1686. szeptember 2-i visszafoglalása a száznegyvenöt éves török uralom alól. Az ostromról, az azt megelőző hadjáratról, a keresztény Európa fejedelmeinek, uralkodóinak, népeinek és a katolikus egyház vezetőjének a hit védelmében megvalósított összefogásáról, ennek tényeiről, eredményeiről, körülményeiről, következményeiről és hatásáról bőséges forrásanyaggal és feldolgozással rendelkezik a hazai és a nemzetközi történelmi szakirodalom.

Budavár ostromával kapcsolatban ezért talán elegendőnek tűnik Ifj. Barta János, Nagy László és Sugár István magyar nyelvű monográfiáira felhívni a figyelmet (Barta J. 1985; Nagy L. 1986; Sugár I. 1979, 1983).

A történelmi sorsfordulók irodalmunk nemzeti klasszikusait is megihlették. Jókai Mór 488 oldalas monumentális művében Budavár visszafoglalásának önálló fejezetet szentel (Jókai M. 2008).

Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Herczeg Ferenc és Passuth László is szívesen és gyakran dolgoztak fel műveikben történelmi témákat. Nem feledkezhetünk meg a magyar

---

¹ Egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet

romantikus történelmi festészet vezető képviselőinek: Benczúr Gyulának, Madarász Viktornak, Székely Bertalannak és Than Mórnak a munkásságáról sem. Témánk szempontjából különleges jelentőséggel bír Benczúr Gyulának az 1896-os milleniumi évfordulóra készült Budavár visszavétele című festménye (1. ábra).

1. ábra: Benczúr Gyula: Budavár visszavétele a töröktől 1686-ban (részlet) 1896.

Olaj, vászon, 356x705 cm, Magyar Nemzeti Galéria.

Forrás: <https://mek.oszk.hu/04200/04278/html/nagykep.jpg>

Budavár visszafoglalása, a török félhold magyarországi végromlásának kezdete, 1686. szeptember 2-át a keresztény Európa egyetemes ünnepévé tette. XI. Ince pápa a törökellenes szövetség, a Szent Liga megteremtője e napot Szent István magyar király tiszteletére, valamint az 1684–1686-os, Buda visszafoglalására indított hadjáratban elesett több tucat tábornok és mintegy 43–45.000 katona emlékére ünnepé nyilvánította.

3. Juan Bautista Poggio Monteverde irodalmi beszámolója Budavár visszavételéről

Budavár visszavételének, a magyarság hősiességének, Magyarországnak, mint a kereszténység védőbástyájának híre az országtól távoli tájakon, messzi földrészekre élő kortársakhoz is eljutott, külföldi irodalmárok fantáziáját is megragadta és őket is a történelem megörökítésére indította. Ezeknek a művészeknek a sorába tartozott a Kanári-szigeteken élő Juan Bautista Poggio Monteverde nevű költő, aki 1688-ban egy nyolc szonettből álló kötetet lepte meg a spanyol olvasóközönséget. A kis könyv a Szonettek Magyarország nemes hőseiről és jeles eseményeiről címet viselte. A szerző művét Don Juan Francisco Manrique y Arana gyalogsági kapitánynak ajánlja, aki a keresztény hadak spanyol különítményének tagjaként részt vett Buda felszabadításában (2. ábra).

SONETOS

*A los Heroes Ilustres, y successos Insignes de
Vngria Escritos por Don Iuan Bautista
Poggio y Monte Verde Natural de
la Palma en las Canarias*

**Dedicados al Maestro de Campo de In-
fanteria Española Don Iuan Francisco
Manrique y Arana del Consejo de
Guerra de su Magestad en estos
Estados. Año 1688.**

2. ábra: Juan Bautista Poggio Monteverde 1688. évi szonettkötetének címlapja

A kötetben kronologikus sorrendben szereplő eseményekről, a megénekelte személyekről és csoportokról olvasva kiderül, hogy Juan Bautista Poggio Monteverdének pontos és megbízható értesülései voltak a történésekről. A La Palma-i születésű Poggio Monteverde a korabeli spanyol királyság művelt elitjének tagjaként az Európa periferiáján zajló törökellenes hadjáratra a kereszténység barbárokkal szemben folytatott küzdelmeként tekintett. A szultán csapatainak veresége a madridi királyi udvart az oszmán birodalommal szemben 1571-ben Lepantónál aratott spanyol diadalra emlékeztette. Az 1683–1697 között zajló háborúban másrészt egyfajta, az Ibériai-félszigeten 711 és 1492 között jelen lévő arab hódítók kiűzésével végződött visszahódításhoz hasonló közép-európai reconquistát láttak. A kanári-szigeteki kormányzat ezért is tartotta fontosnak 1993-ban az 1688-as kiadás faksimile megjelenítését (3. ábra).

Juan Bautista Poggio
Monteverde

Sonetos
*a los héroes ilustres
y sucesos insignes
de Hungría*

Introducción
de
ANDRÉS SÁNCHEZ ROBAYNA

EDICIÓN FACSIMIL

GOBIERNO DE CANARIAS
VICECONSEJERÍA DE CULTURA Y DEPORTES

3. ábra: Monteverde szonettkötete fakszimile kiadásának címlapja

A rendelkezésünkre álló források szerint Juan Bautista Poggio Monteverdének személyes oka is volt a szonettkoszorú megírására. A költő barátjának, a kis kötet címlapján szereplő már említett Don Juan Francisco Manrique y Arana gyalogsági kapitánynak és hadi ügyekben jártas tanácsadónak ajánlotta művét.

Spanyol források arról is tudósítanak bennünket, hogy az európai összefogással 1683-ban megindított törökellenes hadjáratról Hispánia földjén már 1685-ben születtek világi és vallásos tárgyú irodalmi alkotások. Az említett évben napvilágot látott Szent dicsőítés (Loa Sacramental) című könyv szerzői Juan Bautista Poggio Monteverde stílusában az eseményekről és a történetekről nem mint az európai hatalmak törökök elleni harci sikereiről, hanem mint a kereszténység szent háborújának győzelmeiről írnak (Armas, J. D. 1993). Művészeti, irodalmi színvonala és gondolati értékei miatt ezeknek a műveknek a sorából emelkedik ki a kanári-szigeteki költő munkája.

Juan Bautista Poggio Monteverde 1632-ben született és 1707-ben halt meg. Alkotó periódusának első felében petrarcai ihletésű és anekdotikus témákat megéneklő szonetteket írt. Legjelentősebb költeményeiben azonban – ahogyan azt életével és költészetével kapcsolatos monográfiákban, összefoglaló munkákban és egybegyűjtött műveinek kiadásában olvasható (Hernández, R. F. 1991, 1992; Monteverde, J. B. P. 1992) –, a morális témák, a moralitás kérdései domináltak. Ez a megközelítés a Szonettek Magyarország nemes hőseiről és jeles eseményeiről című

kötetből sem hiányzik. Az említett kortársakra jellemző vallásos tónust azonban nem találjuk a kis könyvben és a költemények egy része sem kifejezetten Budavár visszavételében jeleskedő magyar és más országbeli szereplőkről szól. Az utolsó szonettet a szerző az 1685-ben Madridban lemondásra kényszerített miniszterelnök, Medinacelli herceg és a spanyol állam közötti dialógusnak szenteli.

A verseskönyv első költeménye a Sorssal folytat párbeszédet. A keresztény hadak Bécs falainál 1683-ban aratott győzelme kapcsán felteszi a különböző történelmi korokban egyaránt aktuális kérdést: vannak-e még tiszteletreméltó hősök? Olyan hősök, akik túllépnek személyes érdekeiken és önzetlenül a népek javáért cselekszenek. Ilyen személyiségnek tekinthető-e Sobieski János, Lotharingiai Károly és Badeni Lajos? Vagy a hősök kora a Scipiókkal és a Fabiusokkal leáldozott? A költő kérdésére a sors válasza: Aki fontos volt a világból, az Bécsnél jelen volt. Az ő hőstetteikben mindannyiunk hősiessége megtestesült. A következő szonettben a költő a törökök 1684 folyamán Magyarországon bekövetkezett romlását és a franciák Flandriában aratott győzelmeit köszönti. Sors nem te vagy az, akinek közbenjárására született meg a vérszomjas ottomán birodalom? – kérdezi Juan Bautista Poggio Monteverde. Nem te vagy-e ugyanakkor az is, aki most levett róla védő kezéd? Elhagytam a törököt és Franciaországba siettem – válaszolt a Sors. Nem Te voltál az – kérdezi a költő – aki a mohamedánok haragját ellenünk fordítottad? Forgandó vagyok, és az állhatatlanságot keresem – hangzik a válasz. Miért taszítottad annyi fiadat romlásba? – kérdez ismét a költő. Mert tanulmányoztam őket és tanulmányoztam a franciákat is. Tehát a nemzeteket váltogatod. Nem csak az igazságtalanságot – hangzik a válasz.

A kötet legérdekesebb verse a Thököly Imre ellen írott *Invectiva* (Szidalom) című költemény, mely a Thököly Imre herceghez, Magyarország 1683-as lázadójához alcímet viseli (4. ábra). Ebben Juan Bautista Poggio Monteverde egy halott hit nevében elkövetett kötelességszegő árulónak nevezi a kuruc királyt. Olyan hitszegőnek, aki királyi ambícióról álmodott, uralkodói álmokat dédelgetett, de aki hajótörökként vesztegel egy kikötőben. Sok nagyhatalom, fejedelemség és ország vezetőjét megtévesztve megszerezte elismerésüket.

*„Lángba borította Németország hóföde tájait
Felébresztvén királyságról szóló hatalmi álmait...
Dalok bevítették és a jó borokat itta
Trákia földjén a világot megmozgatta
És a felkavart Föld szertelen miatta”*

– olvashatjuk a költemény jelen írás szerzője által magyarra fordított sorait. Csodálta Brandenburg, lázba hozta Franciaországot, megforgatta Dániát, elbűvölte a cárokat és elvakított másokat – írja Poggio Monteverde. A kanári-szigeteki költő versében közvetett módon elismeréssel adózik Thököly Imrének, a Porta szövetségeseinek. Elismeri kivételes képességeit. Sokat tud a konkrét történelmi körülményekről, de mit sem sejt a három részre szakadt Magyarország kivételes helyzetéről; arról a körülményről, hogy a három részre szakadt ország Budavár felszabadulásának időpontjában nem csupán és nem elsősorban a török kiűzéséért, hanem a „két pogány közt” a nemzeti függetlenség visszaszerzéséért és az országegyesítés megvalósításáért is küzdött.

Thököly (5. ábra) kivételes személyisége és képességei miatt kéri Poggio Monteverde költeményének záró soraiban a légtér mitologikus urának segítségét a kuruc király elveszejtéséhez.

*„Ó, Te fenséges, hős és erős sas madár,
Szélsőbes íveit szárnyaidnak kitérod,
És hegyes csőröd szigonya maga a halál”*

(7)

INVECTIVA

*A Emerico Conde Teckeli Rebelde de
Vngria Año 1683.*

SONETO.

P Reviricò el traydor en la Fé Muerto :
Maquinò desleal al Rey aleus :
La Alemania encendio : Ardio su Nieve :
Y Ambicioso Soñò Reynos despierdo :
En el Visir hallo Naufrago pierdo :
Encantos le liquida . y el los beve :
por los Ejes de Tracia el Globo mueve :
y el Orbe Turba , que Vacila yncierto :
Encanta a Brandenburg , que Auxilios Niega :
Veneno en Francia , y Dinamarca Vierte :
Adormece los Zares : à otros Ciega :
O ! tu Aguila Augusta , Heroica , y fuerte.
Veloz el arco de tus alas Juega,
Y el harpon de tu pico sea su muerte:

4. ábra: A szonettkötet Thököly ellen írott Szidalom (Invicta) című költeménye

5. ábra: Thököly Imre mellszobra a vajai várban. Forrás: saját felvétel

A kötet nyolcadik, valójában a sorban a negyedik költeménye² a Sírvers címet viseli. Ebben a költő „A legnagyobbak között is legnagyobb úr”, Vejar hercege Budavár ellen 1686. július 13-án intézett támadás során bekövetkezett haláláról szól. A Németországban, Flamandföldön és Magyarországon is táborba szállt főnemes elestét Poggio Monteverde az Isten oltárára helyezett áldozatnak tekinti.

A kötet soron következő verse is 1686. július 13-ról szól. A Dicsőítésben a költő Buda ostrománál megsebesült spanyol grandok és nemesek hősiességéről énekel.

Budavár ostromának kritikus, egyben sorsdöntő epizódját jelentette Szulejmán török nagyvezír felmentő seregének megjelenése a keresztény hadak hátában, majd 1686. augusztus 14-i csatavesztése. A Lotharingiai Károly által vezetett koalíciós hadak győzelme megpecsételte a hetven esztendő Abdurrahman pasa által irányított budai vár védelmének sorsát. 1686. szeptember 2-án száznegyvenöt év után újra magyar zászlót lengetett a szél a vár fokán. Juan Bautista Poggio Monteverde tizedik szonettje Szulejmán nagyvezír 1686. augusztus 14-én bekövetkezett csatavesztéséről szól. A költő hiteles értesüléssel rendelkezett az összecsapásról. Versében a történeteknek megfelelően elmarasztalta a nagyvezír tétova és halogató taktikáját. Az időmúlás a felfejlődő keresztény seregeknek kedvezett. Ezért is írhatta teljes joggal Poggio Monteverde az alábbi sorokat:

*„Az időt, mit nem használtál ki, elvesztegetted
A lépéseket, miket nem tettél meg, vissza nem szerezhetted
A gyáva önmérséket szomorú futásodhoz vezetett.”*

A kötet utolsó verse az 1687. augusztus 12-i siklói csatának állít emléket, és a Thökölyről, valamint a török nagyvezírről szóló vershez hasonlóan a Szidalom címet viseli. Ebben a költő a török szolgálatba állt, hitüket megtagadó franciákat marasztalja el. Juan Bautista Poggio Monteverde költeményében az összecsapás dátumát egy évvel korábbra, 1686-ra teszi. Valójában a költemény az ötvenezer fős keresztény és magyar hadaknak a hatvanezer főt számláló török sereg fölött Nagyharsány–Siklós–Mohács térségében aratott stratégiai jelentőségű győzelméről, a „második mohácsi csata” egy mozzanatáról szól.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy Juan Bautista Poggio Monteverde költeményeinek kis könyve a keresztény seregek török birodalom ellen, 1683–1697 folyamán vívott tizenöt éves győzelmes háborúja 1683–1686 közötti négy éves szakaszának eseményeit énekelte meg. Művének középpontjába Buda visszafoglalását állította. A szonettkoszorú Magyarország – és közvetve a kereszténység – dicsőségét zengte. Poggio Monteverde költeményeivel hozzájárult az ország nemzetközi jó hírének növeléséhez, hírnevének öregbítéséhez, a hazánk iránt empatikus módon megnyilvánuló nemzetközi érdeklődés felkeltéséhez.

A Buda győzelmes visszafoglalásáról szóló spanyol nyelvű kötetnek ugyanakkor nemzetpolitikai üzenete és tanulsága is van. A kesergő önsajnálát önmarcangoló attitűdjével szemben a reális tényeken alapuló optimista történelemszemlélet, az „Él magyar, áll Buda még!” önbizalommal teli büszkeségét sugallja.

² A költemények tényleges száma és a sorszámozás közötti eltérés azért lehetséges, mert a nyolc szonettből álló vers-koszorú különös módon az ötös számmal indul, és a tizenkettessel végződik.

Irodalomjegyzék

- ARMAS, J. D. (1993): El estilo dramático de Juan Bautista Poggio en la Loa sacramental de 1685. *Estudios Canarios* 36–37, pp. 169–188.
- BARTA J. (1985): *Budavár visszavétele*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 253 p.
- HERNÁNDEZ, R. F. (1991): *Juan Bautista Poggio Monteverde: un autor de La Palma en el siglo XVII*. La Laguna
- HERNÁNDEZ, R. F. (1992): *Juan Bautista Poggio Monteverde (1632-1707). Estudio y obra completa*. Santa Cruz de Tenerife
- JÓKAI M. (2007): *A magyar nemzet története. Regényes rajzokban*. Facsimile kiadás. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, Debrecen, 488 p.
- MONTEVERDE, J. B. P. (1992): *Celeste zona*. La Laguna
- NAGY L. (1986): *A török világ végnapjai Magyarországon*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 412 p.
- SUGÁR I. (1979): *A budai vár és ostromai*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 284 p.
- SUGÁR I. (1983): *Lebonyatlik a török félhold*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 494 p.